

++ VÅRT SYN ++
+++++
+++++
+++++

Nr. 1.

Slutten av Januar 1944.

2. årg.

I stedet for en nyttårsbetrakting.

Med dette nummer av "Vårt Syn" går vi inn i et nytt år. I vanlige tider hadde det vært høve til å gi et oversyn over vår stilling og vår virksomhet. I dag forbyr en slik ting seg sjøl for det meste, men det er allikevel en side av arbeidet vårt som vi også nå kan gjøre opp status for. Det er til og med vårt viktigste arbeid, nemlig arbeidet med å sette vår særige politikk, den aktive linje ut i livet. Den aktive linjes status er gjort opp i en handvending. Der står vi nemlig på samme sted som vi gjorde ved forrige årsskifte. Og hvor sto vi ved forrige årsskifte? Praktisk talt på samme flekken som da denne linjen ble fastlagt. Under hele krigen har vi forsøkt å reise det norske folk til kamp mot okkupasjonsmakten, men det har vært forgjeves. Dette er en så viktig ting at det helt naturlig bør bli emnet for vår vørste artikkel i det nye år.

Etter års anstrengelser har vi altså ennå ikke greid å få folk med på vår politikk. Av denne grunn har enkelte også innenfor våre egne rekker begynt å tvile på om denne politikk er riktig. Det er en menneskelig reaksjon, men den har ikke noe med sakelighet å gjøre. De mener også det samme som motstanderne av vår linje innenfor den nasjonale front. De mener nemlig at når vår linje mangler tilslutning er det bevis på at den er gal. Liten eller stor tilslutning er sjølsagt ikke noe bevis for en politiks riktighet eller uriktighet. Dessuten er det ikke sant at vår linje har få tilhengere. Den er tvert imot flertallslinjen som vi snart skal se.

Allikevel på dette dobbelt sviktende grunnlag er det ikke fritt uten at motstanderne av vår linje prøver å latterliggjøre vår halstarrighet. De bekjemper oss i det hele tatt med alle midler, og, når de angriper med deres groveste og, hva de sjøl tror, mest tilintetgjørende skytts, da sier de at vår politikk er uansvarlig. Det betyr at den etter deres oppfatning er et utslag av svermeri for voldsomme midler, for skudd, knall og rabalder og at den altså ikke har sitt utspring i sindig klokkap og alvorlige politiske overveielser, men i et cowboy- og revolverkompleks.

Om dette syn er riktig eller galt, skal vi fremdeles ikke ha sagt noe om. Men vi kan i hvert fall slå fast at det er meget eksklusivt, og at det derfor skulle være uriktig etter deres egen mening. Vår linje, den aktive politiks linje, er nemlig satt ut i livet i praktisk talt alle okkuperte land utenfor Norge. Den passive politikk her i landet er nå unntakelsen i kampen mot støvlefolket over hele Europa. I Frankrike kjemper det 300 000 partisaner, i Jugoslavia 200 000, i Italia 100 000 og i Hellas 60 000. I Polen og Randstatene er det friskarer og vi kjenner alle danskenes innsats som også utenriksminister Eden i et møte nylig ga sin høyeste berømmelse og fulle tilslutning. Egentlig har vi heller ikke sett at de nordmenn, som er motstandere av denne linjen her hjemme, noen gang har beskylt frihetskjemperne i andre land eller Eden for uansvarlighet. Vi har sett at de skjenker danskene, jugoslaverne o.s.v. deres peneste ord. Er dette hykleri eller mener de at den politikk, de er begeistrete tilhengere av andre steder, ikke passer her? De har aldri gitt noen saklig begrunnelse for et slikt syn, og det makter de heller ikke å gi.

Fra Moskva-konferansen ble det sagt tydelig fra at et hvert land sjøl måtte bidra til sin frigjørelse. Norge ble ikke nevnt som noen unntakelse. Det er dessuten ikke lenge siden at generalløytnant Watson

uttalte over London-Radio at "hvis de skandinaviske land til den tid (da invasjonen kommer) lammer tysk aksjon i deres områder, vil det bety et betydelig bidrag til Tysklands snarlige nederlag". Adressen er klar og grei.

Foruten disse grunner har vi også moralsk plikt til å kjempe. Vi er nemlig sjøl medansvarlig for de tilstander som rår i verden nå. Vi har sjøl gitt vår tilslutning til de politiske dumheter som har satt frukt i denne heksesabat. Det hadde derfor vært rimelig om vår ansvarsfølelse hadde bydd oss å gjøre alt for at andre minst mulig kom til å lide for det vi har fått i stann. I stedet gjør vi ingen ting. 2-3 millioner russere er slaktet ned på østfronten som følge av den politikk vi har vært med på å følge. Men vi løfter ikke en finger for at det skal bli ferre. Dette er desto rarere fordi vi venter av russerne at de skal redde dem (oss) som er skyld i deres ulykker. Og når vi i tillegg til dette tenker på at disse års elendighet kunne vi ha vært spart for, hadde vi bare hørt på Sovjet-Unionen, da er det ikke engang et paradox å kalle vår passive motstand for ansvarlighet. Det er en løgn som skal skjule at vi oppfører oss som åtseldyr.

Å slutte opp om den aktive linjen skulle derfor være nordmanns moralske plikt. Den har dessuten flertallet bak seg av Europas undertrykte folk, og den er riktig forsåvidt den faller sammen med de forente nasjoners offisielle syn. Forøvrig har vi fått direkte oppfordring om å gå inn for den.

Disse argumenter kan muligens stoppe munnen på våre motmenn i den illegale presse, men det er tvilsomt om noen av dem vil være årsaker for det brede lag av det norske folk til å våge velsen. Det norske folk gir nemlig blaffen i sin moralske plikt og hva de har bragt over andre bare de sjøl slipper billig fra dette. De har også liten lust til å skape gunstige forhold for en alliert invasjon her i landet eller med andre ord, å sette livet til for at engelskmennene kan spare noen av sine. Heller ikke lar de seg så lett overtale av det som platformen fører i marken bl. a. at det er nødvendig å kjempe for Norges frihet og sjølstende. Hva er nemlig det? Det er norsk styre samt stemmrett og ytterlingsfrihet. Og det mener de de vil få når tyskerne er ute av landet allikevel, så hvorfor skal de slåss for det. Det er lettere å vente på, Men hva er så det brede lag av det norske folk villig til å kjempe for? Som en hver annen samfundsklasse er de ikke villig til å slåss for eller forsvere annet enn det som kan sikre den velstand, makt og innflytelse i samfundet; altså for alt det vi kjempet for før krigen med klar front mot borgerskapet. Like innlysende er det imidlertid at å reise kampen mot borgerskapet i dag, vil drive det over i armene på tyskerne og slik skape større hindringer for vårt mål enn de som allerede er. Vil vi derfor kjempe for våre interesser i dag, må vi også kjempe for det vi har nevnt tidligere, som for det første betyr å kjempe med våpen i hand og for det annet for interesser som ikke direkte er våre.

Av begge disse grunner er det mange blant arbeidsfolk som mener at da får det heller være. De prisgir altså all arbeiderbevegelse så lenge krigen varer fordi de viker tilbake for de former som arbeiderbevegelsen må ta under de nåverende forhold. Her vil vi da nevne at de politiske og faglige organisasjoner som de vil ha i foræringer etter krigen er skapt i kamp hvis former ofte kan minne om dem vår aktive linje sikter til. Spørsmålet om de vil ta hand om vår framtid eller la det skure er altså nå igjen et spørsmål om å kjempe eller ei. Uten denne kamp vil arbeiderklassen bli satt så langt tilbake i alle retninger at å vinne det tante igjen etter krigen vil være mer enn den makter. Den vil ha kastet bort tid etter som den da blir nødt til å reise den samme kamp mot borgerskapet som den nå kan begynne mot okkupasjonsmakten sammen med borgerskapet. Den vil ha forsømt sine sjanger i det hele tatt.

Men tar den kampen opp blir det som sagt ikke uten allierte. Den vil ha vunnet sterke politiske og moralske posisjoner til etter krigen, og den vil fram for alt ha de kampmidler som er den eneste garanti for at den også kan få innfridd de løfter om velstand og en bedre verden som alle krigførende lover sine soldater.

2.

3.

Politisk og militær kronikk

ÅRPT 1943 har brakt den avgjørende vendingen i verdenskrigens gang. Også tidligere har vi vært overbevist om at krigen ville ende med tvsk nederlag, og stemningene både her i landet og hos våre allierte har gjennomgående vært svært optimistiske; "jøssing-stemningen" har ofte vært rent karikaturmessig i sin faste -- og grunnløse -- tro på seier til påske, 17. mai, jul, eller en hvilken som helst annen nær forestående høytid. Men i virkeligheten er det først hendingene i dette siste året som har brakt oss seieren innenfor synsvidde, slik at vi kan regne det som overveiende sannsynlig at året 1944 vil bringe avgjørelsen. De små tilbakeslagene vi opplevde på Østfronten og i Egeehavet i siste halvpart av november og første halvpart av desember, har ingen ting å si i denne sammenhengen. Det er bare avslørende for hvor lite fornuftsgrunner som ligger til grunn for svingningene i "jøssing-stemningen", når en nettopp under disse tilbakeslagene har kunnet merke atskillig pessimisme og utålmotighet; når mange jøssinger nå sier at de tror krigen skal være evindelig, er det ennå dårligere begrunnet enn det var da de samme folkene tidligere trodde at seiren skulle komme om fjorten dager.

I Sovjetsamveldet har den røde arme marsjert fram fra Kaukasus og Volga til den polske grense. 2. februar overga de siste tyskerne seg i Stalingrad, og siden har russerne gjennobret Rostov, Charkov, Donets-området, Smolensk, Kiev, Dnjeprlinjen -- for bare å nevne noen av de viktigste etappene. Alt i alt har tyskerne måttet gi opp to tredjeparter av det russiske arealet som de tidligere hadde okkupert.

Hva betyr så disse tyske terreng-tapene? Det tyske standpunktet er kort uttrykt dette: Det eneste avgjørende er å møtte ut den røde arme, for så til slutt å kunne slå den; dette kan skje like godt i det vestlige Ukraina som ved Volga. Imidlertid er det klart at den tyske offensiven tidligere har hatt andre mål enn bare å slå den røde arme. Tyskerne ville ha kornet i Ukraina, industrien i Donets-området, oljen i Kaukasus; når de dro til Kaukasus, var det ikke fordi de der hadde funnet en særlig gunstig slagmark, men fordi de trengte olje. Alt dette er gått tapt. Når vi husker den tyske propaganden som i sin tid gikk ut på å forklare at Tyskland var blitt uovervinnelig, nettopp fordi det hadde sikret seg mat- og råstoff-tilganger fra Russland, skjønner vi også hvor alvorlig tapet er.

Dessuten: hvilken har er det som er blitt mest oppslitt i løpet av det siste året? Den russiske strategien vitner klart nok om at man hverken mangler mannskapsreserver eller materiell. Russerne skifter stadig "tyngdepunkter", de retter sine angrepsstøt mot stadig forskjellige deler av fronten; og de er i stann til å gjøre dette uten å overføre tropper. Meningen er å nagle fast de tyske divisjonene i de forskjellige avsnittene, slik at de lokale reservene ikke kan forflyttes. Den røde arme har dessuten flere ganger vært i stann til å sette inn nye armer av helt friske tropper -- sist ved begynnelsen av den nye vinteroffensiven vestover fra Kiev. Tyskerne derimot innrømmer i virkeligheten sjøl at det på deres side rår alvorlig mangel på reserver; hele tanken om at det er nødvendig med en

frontforkortning vitner om det. Noen virkelig strategiske reserver rår tyskerne ikke over. De er nødt til stadig å hente tropper langveis fra -- fra Frankrike, Italia, Norge, o.s.v. -- for å senne utslitte østfront-soldater tilbake til de mindre krevende okkupasjonsoppgavene. -- Det kan ikke være noen tvil om at året 1943 har slitt mye hardere på den tyske enn på den russiske hæren.

Endelig kommer den "moralske" side av saken. Det tyske tilbaketoget har riktignok vært en ordnet retrett og ingen flukt; bare ved ganske få anledninger har det vært tale om virkelig flukt. Men tilbaketoget har heller ikke vært hverken "frivillig" eller "plannmessig". Det skjønner både tyske offiserer og menige -- de av dem som tenker seg om. Ennå for ett år siden var troen på seier en selvfølgelig ting i den tyske hær -- nå blir det mindre og mindre igjen av den for hver dag som går.

BARE TO VIRKELIGE TILBAKESLAG har russerne opplevd i løpet av hele seiersmarsjen i 1943. Mot slutten av vinterfelttoget måtte de gi opp Charkov, en måned etter at de hadde erobret den. Ved overgangen fra høst til vinter kom så et ennå mindre alvorlig tilbakeslag. Etter at de hadde tatt Kiev, kjørte russerne fram en dyp og trang kile vestover, erobret Sjtomir, trengte inn i Korosten og fortsatte ennå videre mot den polske grensen. Her viste det seg at hovedstyrkene ikke greide å holde tritt med panserfortroppene, forbinnelseslinjene kunne ikke bli bygd ut så fort. Tyskerne kunne derfor erobre tilbake Sjtomir og Korosten og rykke fram halvveis til Kiev. Denne motoffensiven viser for det første at tyskerne ennå er i stann til å gjøre kraftig motstann når det er absolutt nødvendig; men det betyr jo bare at sammenbruddet ennå ikke er inne. For det andre viser den imidlertid også hvor sterkt svekket den tyske hæren er. Motangrepet var stort anlagt. Tyskerne la ikke skjul på at det var meningen å gjenerobre Kiev, og dermed skulde de hatt gode sjanser til å gjenopprette Dnjepr-linjen. I Sørøst-Polen, omkring Lvov (Lemberg), hadde tyskerne samlet atlasSkillige divisjoner, bl.a. flere panserdivisjoner, fra Frankrike, Italia, Norge; meningen skal ha vært å sette dem inn mot den kommende russiske vinteroffensiven. Nå ble disse sparsomme reservene satt inn mot Kiev. En tredjepart av alle de tyske panserfortroppene på østfronten ble satt inn. Allikevel ble det ikke mer enn rent lokale operasjoner, tyskerne greidde å gjennomføre. Russerne bevarte hele tida initiativet på de andre front-avsnittene. Ved Nevel og Vitebsk presset de stadig på og bedret sine stillinger; den tyske kilen ved Gomel ble erobret; i Dnjeprbuen tok russerne jernbaneknutepunktet Snamenka, mellom Kremensjug og Kirovograd, og Tsjerkassy, som var tyskernes sterkeste støttepunkt mellom Kremensjug og Kiev. Selv den lokale offensiven mot Kiev greidde ikke tyskerne å fortsette mer enn i noen få uker. De brukte opp mange av sine få, men desto mer verdifulle, reserver. Og så kom den russiske vinteroffensiven, som ble startet i dagene like før jul. I løpet av romjula tok russerne tilbake alt det som var gått tapt, og de fortsetter nå mot vest over den polske grensen og sørover mot Bug og Dnjeprbuen. Samtidig med denne kjempemessig lynoffensiven er russerne sterke nok til å opprettholde sine angrep annet steds. Vitebsk står antakelig for fall, og det er store sjanser for en offensiv derfra mot Latvia; det vil i tilfelle bety at nordfronten blir rent isolert.

UTVIKLINGEN AV DEN RUSSISKE VINTEROFFENSIVEN viser klart hvilken ulykke det var for tyskerne at de tapte i framstøtet mot Kiev. Den mest umiddelbare militære konsekvensen er en overhengende russisk trussel mot Dnjeprbuen. Fra Dnjeprbuen hadde tyskerne to gode forbinnelses-jernbaner til Tyskland gjennom Polen. Den ene går over Berditsjev som russerne har fått. Den andre går lengre sørvest, mellom Bug og Dnestr, fra Odessa til Lvov; de blir nå sterkt truet av det russiske framstøtet mot Vinnitsa og jernbaneknutepunktet Smerinka. Blir denne siste bane brutt, har tyskerne ikke andre muligheter for forbinnelse med sørfronten enn de svake og tungvinte omveiene gjennom Romania. De tyske stillingene i Dnjeprbuen blir dessuten truet fra flere kanter, gjennom angrepene mot Kirovograd, som nå er erobret, og mot Krivoy Rog, og sørfra fra Dnjepr-munningen. Fra den siste kanten er det russiske angrepet ennå ikke begynt; men det tyske brohodet på sørssiden av elva, rett overfor Cherson, er nylig rømmet og når elva fryser til blir et angrep herfra meget sannsynlig; den alvorligste vanskeligheten her ligger antakelig i om det lar seg gjøre å bygge ut tilstrekkelige effektive forsyningslinjer over den folketomme Nogaiske stepe.

Det ser ut til å være nokså opplagt at tyskerne ikke kan holde Dnjeprbuen. Spørsmålet er snarere om de blir i stann til å rømme den uten katastrofe; det er et spørsmål som ennå ikke er råd å svare på.

Hvor kan så tyskerne tenkes å stoppe neste gang? Ved Bug, i en linje nordvestover fra Nikolajev? Det er rimelig at en av grunnene til at tyskerne satte så mye inn på sitt motangrep mot Kiev, var at de ville skaffe seg tid til å bygge ut Buglinjen. Imidlertid fikk de sikkert ikke langt nok pusterom. Russerne er allerede i ferd med å omgå Bug -- de har nådd fram til dens aller øverste løp. Fra tysk holl har det vært antydet en linje fra Odessa til Lvov -- d.v.s. Dnestrlinjen -- og videre til Brest Litovsk. Karakteristisk nok våget ikke den tyske kilden å antyde hvor linjen skulle fortsette videre nordover fra Brest Litovsk. Den korteste og militært sett sikkerst den mest forsvarlige fortsettelsen av Dnestrlinjen måtte være en linje langs Weichsel til Danzig. Men selv en linje fra Brest Litovsk til Riga ville komme faretruende når de tyske grensene i Øst-Preussen -- ellers måtte den bli meningsløst lang og krøllet. Hvor sterkt utbygd Dnestrlinjen er, foreligner det visstnok ingen opplysninger om. Men en kan vanskelig unngå å stille spørsmålet: Når Dnestrlinjen ikke holdt, er det da grunn til å tro mer på noen annen linje, så lenge det ikke dreier seg om noen virkelig utbygd festningslinje i stil med Westwall?

Også overfor den nævnevnte vinteroffensiven fortsetter tyskerne å hevde at terrengtapene ikke spiller noen vesentlig rolle. De fortsetter sin "elastiske krigføring" og sine "frivillige tilbaketrekkinger". Imidlertid er stillingen nå slik at avstanden fra fronten ved den polske grensen til den tyske grensen i Schlesien ikke er større enn fra Charkov til det samme frontavsnittet -- en avstand som russerne har tilbakelagt på et halvt år. Og til Øst-Preussen er avstanden mye kortere. Den avstanden som den røde arme har tilbakelagt på mindre enn ett år -- fra Stalingrad til den polske grense -- er like lang som fra den polske grense til Bremen eller Frankfurt! Un-

der slike vilkår kan tyskerne åpenbart ikke lenger fortsette med å "leike med rommet" -- for å bruke et av de nydelige, fantasirike tyske unnskyldnings-uttrykkene fra siste sommer.

DE POLITISKE VIRKNINGENE AV VINTEROFFENSIVEN er det sjøl-sagt ennå litt tidlig å uttale seg om. Men litt kan en se alt nå. I det øyeblikk de russiske troppene gikk over den gamle grensen til Polen, ble konflikten mellom Sovjetsamveldet og den polske regjeringen i London aktuell igjen. Den polske regjeringen sendte straks ut en erklæring. Til å begynne med minner man om at polakkene har kjempet mot undertrykkerne i fire år. "Det polske folk venter derfor på et gjenopprettet Polen. Det første bevis på at så vil skje, er at det hurtig blir gjenopprettet polsk overhøyhet i de befridde polske områder. Det polske folk har vist at det aldri har respektert beslutninger som er blitt påtvunget det. Det venter at Sovjetsamveldet vil respektere de polske borgeres rettigheter. Den polske regjering handlet i samsvar med dette da den 27. oktober ga ordre om at undergrunnsbevegelsen skulle fortsette og øke motstanden mot tyskerne og unngå konflikter med sovjet-troppene når de gikk inn i Polen, og oppta samarbeid med dem i tilfelle de diplomatisk forbinnelsene mellom Sovjetsamveldet og Polen ble gjenopprettet." Merkelig nok ser det ut til at denne erklæringen har fått god mottakelse i den engelske pressen. Det er lite rimelig at den blir hilst med begeistring i Moskva. Når erklæringen ble sendt ut akkurat da russerne gikk over den polsk-russiske grensen fra før 1939, kan det ikke bety annet enn at den polske regjeringen ennå fastholder kravet om at denne grensen skal gjenopprettes -- med millioner av ukrainere og kviterussere innenfor Polens grenser. Et slikt polsk krav er likevel neppe særlig vesentlig. Den polske emigrasjonen i London er så fyllt av indre strid at den ikke kan opptre med synderlig autoritet. Regjeringens imperialistiske krav om å få fortsette undertrykkingen av ukrainske og kviterussiske bønder i Øst-Polen vil neppe få støtte noe sted utenfor de polske godseier-kretsene.

För eller siden må den polske regjeringen sikert gi opp sin antirussiske politikk og ta imot den innbydelsen den nylig har fått. Mellom Sovjetsamveldet og Tsjekkoslovakia ble det nylig sluttet en vennskaps- og støtteavtale for 20 år. Avtalen er åpen for andre makter som ønsker å slutte seg til den -- og det er uttrykkelig sagt fra at det er særlig Polen en tenker på! Men da må grensespørsmålet først bli løst. For at det skal lykkes, må rimeligvis den polske regjeringen omdannes nokså dypt, kanskje på den måten at friskarene i hjemlandet får stertere innflytelse; det ser ut som et skritt i den retning når lederen av undergrunnsbevegelsen i Polen nå har fått myndighet som vise-statsminister.

FRAMSTÖTET SØRVESTOVER MOT ROMANIA byr på like spennende muligheter som marsjen over den polske grensen. Den røde arme er nå iallfall over halvveis fra Kiev til Dnestr; og Dnestr er grense-elva mot Bessarabia, som både Romania og Sovjetsamveldet gjør krav på. Balkan-spørsmålene blir da åpnet på en ny måte. Samtidig er Balkan-spørsmålene også blitt aktualisert gjennom den konferansen som ble holdt i Kairo mellom Roosevelt, Churchill og den tyrkiske president, like etter at Teheran-konferansen var slutt. Noe tydelig resultat av konferansen kan en

ikke lese ut av de offisielle uttalelsene -- de går bare ut på at vennskapet mellom Tyrkia og England er styrket, at det også er et godt forhold til Sovjetsamveldet og U.S.A., men at landets nøytralitetspolitikk er uforandret. Alle er imidlertid klar over at de ledende statsmenn ikke behöver å komme sammen for å fastslå slikt. Hvilke planer som er lagt, hvor langt det har lykkes å få Tyrkia med på de alliertes planer er ennå helt uvisst. Situasjonen virker imidlertid til å øke den permanente uroen på Balkan-halvøya.

Den russiske offensiven truer i første rekke Romania -- sivilbefolkningen er alt i full gang med evakueringen fra Bessarabia og fra landet mellom Bug og Dnestr hvor mange rumenere har slått seg ned under den tyske okkupasjonen. Det ville være til betydelig hjelp for tyskerne om de rumenske troppene som står i Bessarabia ble satt inn til forsvar av Bug- eller i det minste av Dnestr-linjen. Men uroen i Romania er alt annet enn gunstig for noen sterke krigsinnsats. Enda kampen om Bug jo i virkeligheten alt er innledet, er det ingen tegn til at de rumenske troppene skal tre i virksomhet. Det ligger da nær å tenke seg at Romania kommer til å kapitulere ved første høve.

Også i Bulgaria har en følelsen av å være i faresonen. Landet er riktignok offisielt ikke i krig med Sovjetsamveldet, bare med Vestmaktene. Men landet ble besatt av tyskerne uten at det ble gjort motstand, og det har tatt imot som presang fra Tyskland hele den greske nordkysten av Egeerhavet. Det er tenkelig at Bulgaria kan bli krigsskueplass for russerne, hvis de skulle trenge helt sør til Donau-dalen. Men rimeligvis er det en annen fare som bulgarerne er mer redde for foreløpig: En alliert gjennommarsj gjennom Tyrkia eller transport gjennom Dardanelene. Teheran- og Kairo-konferansene virket derfor til å skape politisk krise i landet. Den alminnelige folkestemningen ønsker åpenbart å trekke landet ut av krigen. Bulgarske soldater og sivile har i hundrevis gått over til Titos jugoslaviske arme. Presset har vært så sterkt at regjeringen har måttet søke kontakt med opposisjonen, og regjeringen sjøl er splittet. Noen utlösing er det ennå ikke kommet -- og kommer kanskje heller ikke før faren er rykket ennå nærmere.

Mens Romania og Bulgaria er Tysklands "allierte", er Hellas og Jugoslavia helt ut okkupert land, der tyskerne bare kan operere med en og annen quisling. Begge landene er herjet av en uhyggelig hungersnød, aller verst i Hellas. I begge landene er den politiske situasjonen nokså ensartet. Der er store partisanttropper som fører regulær krig mot tyskerne. Men der er også i begge landene bitre indre stridigheter blant tyskernes motstandere. Det henger sammen med at begge landene før krigen sto under utpreget reaksjonære diktaturer. Nå er både de brede folkemassene og de reaksjonære overklassegruppene anti-tyske -- men når det gjeller alle andre spørsmål har de så stikk motsatte interesser at de vanskelig kan finne fram til noen felles kamp. Bitrest er motsetningene i Jugoslavia. Den offisielle, lovlige regjeringen har slått seg ned i Kairo og har hele tiden vært anerkjent av de allierte. Den samarbeider med general Mihailovitsj som rår over ca. 15 000 serbiske soldater, samlet i den sydlige delen av landet; Mihailovitsj er regjeringens forsvarsminister. Disse troppene har imidlertid ikke på lange tider opptrådt aktivt -- der skal i all stillhet være sluttet

en likefram våpenstillstand med tyskerne. General Titos arme lenger nord i landet omfatter omkring 200 000 mann, derav 30,000 italienere, og den har delvis godt utstyr som den har overtatt fra de italienske divisjonene. Slik som styrkeforholdet er, er det lett forståelig at de allierte etter hånden har konsentrert sin støtte om Titos styrker; der er allierte offiserer ved hans hovedkvarter, allierte fly bringer materiell til troppene og støtter operasjonene med bombe-angrep. Mihailovitsj og kong Peters Kairo-regjering hevder imidlertid at Titos styrker er kommunistiske. Faktisk er det åpenbart ikke riktig -- Titos folkehær omfatter nok mennesker av vidt forskjellige oppfatninger. Men det er den realitet i påstanden, at Tito representerer en folkelig, demokratisk bevegelse; dersom den beholder ledelsen av den jugoslaviske kampen helt til seieren er vunnet, så er det klart at det reaksjonære diktaturet er dødt for bestandig. Det ser ut til at Kairo-regjeringen og Mihailovitsj anser dette som en like stor fare som de tyske troppene. -- derfor er våpenstillstanden mellom Mihailovitsj og tyskerne blitt mulig. Men så er til gjengjeld bruddet mellom Tito og Kairo-regjeringen blitt åpenbart. I de områdene av Jugoslavia som folkehæren holder besatt er det dannet en ny midlertidig regjering, som ikke anerkjenner kong Peter og hans regjering. Den nye regjeringen får full støtte av Sovjetsamveldet -- utenrikskommisariatet har åpent erklært at Mihailovitsj nå virker til å hemme kampen. De vestallierte har ennå ikke kunnet finne en formell løsning -- anerkjennelsen av kong Peters regjering står ved makt; men all den stund de også anerkjenner at det er Tito som fører den effektive kampen, ser det ut til mest å dreie seg om et form-spørsmål. Det kan vel henne at kapitalistklassen i England og Amerika i dypet av sin sjel har stort sympati for den reaksjonære Kairo-regjeringen; men de kan ikke unngå å gi sin støtte til dem som fører krigen mest effektivt.

Den kraftige partisankrigen i Jugoslavia og Hellas og uren i Bulgaria og Romania skulle tilsynelatende gjøre en alliert invasjon på Balkan-halvøya sannsynlig. De stadige forhandlinger mellom de allierte og tyrkerne peker også i retning av slike planer. Det er likevel andre forhold som avgjort tyder på at Balkan-invasjonen i allfall ikke kommer med det aller første. En krig på Balkan er i alle høye vanskelig for den som skal føre offensiven -- fjellene byr alt for gode forsvarsmuligheter, det viser framfor alt partisankrigen. De allierte ville risikere en gjentakelse av "snegleoffensiven" i Italia, og tyskerne ville kunne gjøre motstand med nokså små styrker. Om vinteren er det ganske spesielt vanskelig å føre krig i fjellene -- så i de nærmeste måneden kan en sikkert se bort fra mulighetene der. Hvis det var planlagt å gjennomføre en invasjon på Balkan-halvøya, ville det være ganske uforklarlig at de allierte har ført krigens så svakt i Egeerhavet, og at de har tillatt tyskerne å erobre tilbake flere viktige øyer. På den andre siden er det vel sannsynlig at de allierte en eller annen gang i løpet av sommerhalvåret har tenkt seg å få slippe gjennom Tyrkia eller Dardanellene for å nå fram til Dohau-dalen -- hva skulle ellers de mange samtalene med tyrkiske statsmenn ha dreiet seg om?

I ITALIA presser de allierte troppene seg meget langsomt framover på veien mot Rom. På østkysten nærmer de seg Pescara -- utgangspunktet for jernbanen tvers over halvøya til Rom. Og i vest samler de seg til angrep mot Cassino -- nesten like

langt fra Rom som Pescara. Den langsomme framgangen i Italia kan nok langt på vei forklares ved at fjellterrenget byr best vilkår for forsvarerne; årstiden nå med mye regn gjør også all framrvkking vanskelig. Et større tempo ville føre til at de allierte måtte bruke opp større troppestyrker og mer materiell. Allikevel er det vanskelig å tenke seg annet enn at den egentlige forklaringen må ligge i det forholdet at den italienske fronten aldri har vært ment annet enn som en "annenklasses" kampfront. Det kan ikke være av noen større betydning for de allierte å erobre hele den italienske halvøya -- oppgaven er bare å binne flest mulig tyske divisjoner uten å ofre altfor mye sjøl. Fra det synspunkt skulle det være forholdsvis uvesentlig om framgangen er litt mer eller mindre langsom, bare presset stadig er så pass sterkt at tyskerne ikke kan frigjøre sine divisjoner. På den andre siden lar det seg sjølsagt ikke nekte at det ville ha atskillig å si for de alliertes politiske prestisje i Søeuropas og ellers i verden om de kunne ta Rom uten å vente alt for lenge.

Bak de alliertes linjer i Italia er der politiske vansker som minner om forholdene i Hellas og Jugoslavia. Det er jo et rent paradoksal forhold at det anti-fascistiske Italia nå ofisielt representeres av Kong Vittore Emanuele -- den mann som for 21 år siden overlot makten til Mussolini og som siden alltid har støttet ham, i allfall passivt -- og av marsjall Badoglio, Mussolinis generalstabssjef, hertugen av Addis Abeba. At det har reist seg sterke krav om at kongen skal abdisere og om at det skal dannes en ny regjering, er lett å skjonne. Kongen har da også måttet love at han vil overlate det til det italienske folk sjøl å bestemme over kongedømmets stilling -- men først etter krigen. Og Badoglio har utsatt med å omdanne regjeringen -- i allfall til Rom er befridd. Svakheten i motstanden mot den reaksjonære gruppen omkring kongen ligger i at den ennå åpenbart ikke har funnet noen sterk tilknytning til en levende folkebevegelse. Det er karakteristisk at de eneste ledere som hittil har opptrådt åpent mot kongen og Badoglio er de gamle liberale politikerne grev Sforza og Benedetto Croce, folk som i virkeligheten hører hjemme i tida før fascismen og som ikke kan ta noe virkelig førerskap nå. Forklaringen ligger sikkert i at befielsken foreløpig er begrenset til Sør-Italia, den mest tilbakeliggende delen av landet. I Nord-Italias industristrøk er det en langt sterkere politisk bevissthet, og der er en arbeiderklasse som kan ta ledelsen; det viste seg tydelig under reisningene mot Mussolini, og det viser seg nå. De norditalienske arbeiderne fører en ganske omfattende partisankrig mot tyskerne, der er stadige streikar, tyskerne må bruke unnsakstilstand, masscarrestasjoner, gisselmord og hele den teknikken som vi kjenner fra andre okkuperte land. Først når disse områdene er befridd, kan det bli mulig å gjøre seg opp en mening om hvordan Italias politiske framtid kan bli. Foreløpig kan det bare være verd å minne om at det allierte utenriksministermøte i Moskva i slutten av oktober offentliggjorde en erklæring om Italia som bl. a. sa at regjeringen måtte gjøres mer demokratisk ved at den ga plass for folk som hele tida hadde kjempet mot fascismen, at der måtte bli full politisk frihet for alle anti-fascister og at alle fascister og fascist-tilhengere skulle renskes ut av administrasjonen og av alle offentlige institusjoner og organisasjoner. Det er verd å legge merke til denne erklæringen, fordi den sikkert må ha rekkevidde også utenfor Italia; de samme prinsippene må bli gjort gjellende i

andre av Tysklands vasallstater -- i Romania og Bulgaria f. eks. I Italia er prinsippene ennå ikke fullt gjennomført; Moskva-erklæringen tok også forbehold om at så lenge krigens foregikk i landet, måtte det være den allierte hærsledelsen som avgjorde når og hvordan retningslinjene skulle bli gjennomført.

LUFTKRIGEN mot Tyskland gikk inn i en ny fase 18. november da Berlin og Ludwigshafen ble angrepet av 1000 firemotors bombefly som i alt slapp 2 500 tonn bomber i det største toktet som noen gang var rettet mot Tyskland. Siden har det gått slag i slag med kjempeangrep -- særlig mot Berlin, som innen nyttår hadde fått 14 000 tonn bomber i 10 angrep. Angriperne hadde forholdsvis små tap, i hvert fall i den første uka lå det omtrent 3 pct. av de angripende maskinene; tyskerne ble nødt til å spre jagerstyrkene sine, fordi de allierte rettet angrep, eller i allfall skinnangrep, mot flere steder samtidig. Etter den første uka regnet en med at 30 - 35 pct. av Berlin lå i ruiner; i Hamburg var det 75 - 80 pct., så det er ennå et stykke igjen før hovedstaden er "hamburgisert". Før 18. november oppga dr. Ley at ca. 6 millioner mennesker var blitt hjemløse på grunn av bombingen. I Berlin er det nå kommet en million til, og også i andre byer er tallet steget sterkt.

Angrepene mot Berlin har mange oppgaver. For det første gjører det å lamme landets administrasjonssentrum, å tvinge tyskerne til å spre sine regjeringskontorer og all annen sentraladministrasjon ut over landet og dermed skape kaos. For det annet vil man ramme Tysklands viktigste trafikksentrum. Nesten alle de viktigste jernbanestasjonene i byen er ødelagt: Troppeflytninger, som blir mer og mer nødvendig etter som reservene minker og trusselen om nye fronter øker, blir på den måten mye vanskeligere. For det tredje vil en ødelegge byens industri -- Berlin har flere industriarbeidere enn hele Ruhr-området. For det fjerde mener en å rette et støt mot hjemmefrontens krigsmoral.

Det er ennå uklart hvor sterke, og hvor varige, virkningene av angrepene er. Tyskerne har tidligere vært svært flinke til å få bygd opp igjen i en fart det som er ødelagt. Selv i Hamburg har de greidd å finne husrom for en million mennesker. Först i det siste halvåret er en del av de byene som er verstatramt blitt oppgitt -- de får bli liggende i ruiner inntil videre. Mange fabrikker er også oppgitt; av de 250 fabrikksbygningene som hører til Kruppverkene er det f. eks. bare seks hvor det nå blir arbeidet.

Det er helt på det rene at luftkrigen før tida er den mest effektive krigsinnsatsen fra de vestalliertes side. Den har langt større vekt enn en front som den italienske. Riktignok binner den ikke så mange soldater, men den binner til gjengjeld store flystyrker. Den har vært kraftig nok til å tvinge tyskerne til å legge om tyngden i sin flyproduksjon fra bombe- til jagerfly. Stukas-flyene som tidligere gjorde så mye vesen av seg på alle fronter, spiller ikke lenger noen stor rolle. På denne måten blir luftkrigen til den mest direkte hjelpe for fronten. Allikevel er det neppe de alliertes mening -- ikke en gang deres håp -- at flyoffensiven alene skal være tilstrekkelig til å knekke Tyskland. De fleste sakkyndige regner med at dens viktigste oppgave er å forberede invasjonen, å svek-

ke motstandskraften slik at selve invasjonen kan gå så raskt som mulig og med minst mulig tap.

Det mest spennende punkt i luftkrigen er hvordan kjempebombardemangene i lengden vil virke på hjemmefrontens krigsmoral. Noen få storangrep virker åpenbart mest som en stimulans, de øker hatet til fienden og viljen til å seire. Men når det i lengre tid kommer nye angrep hver gang en så smått hadde begynt å innrette seg med pappplatene i vinduene, må virkningen bli annorledes. Ennå kan en vesentlig avlese utviklingen i den tyske propaganda. Gjennomgående er den mer enn noen sinne frigjort fra ethvert saklig grunnlag. Når det gjeller stillingen på frontene, går den mest ut på rent mystiske påstander: Vi vil seire for ellers har historien tapt sin mening, fordi vi har en fører som Adolf Hitler, eller av liknende svært umilitære grunner. Overfor bombekrigen har det vært to linjer å spore. På den ene siden har man mange ganger hevdet at det tyske forsvarer nå var blitt så sterkt at de allierte måtte gi opp videre kjempeangrep -- og så har et nytt bomberegn gjort ende på påstandene. På den andre siden hevder man stadig at gjengjeldelsen mot England snart vil komme, og den skal bli verre enn noe av det Tyskland har vært utsatt for. Gjengjeldelsen skulle -- etter det dr. Ley i sin tid lovte -- ha kommet i løpet av november. Etter de første flyangrepene på Berlin sa Göring at han bare ba om noen dager, så skulle omslaget komme. Denne propagandaen virker som panikk. Det kan godt hende at det ligger noe til grunn for den -- alle hører har dusinvis eller hundrevis av "hemmelige" våpen. Men det er lite rimelig at den tyske krigsindustrien er i stann til noen masseproduksjon av et revolusjonerende nytt våpen. Og gjeller det f. eks. gass, er det liten tvil om at Tyskland sjøl er mest utsatt, bl.a. fordi det er underlegent i luften. Det er derfor all grunn til å ta gjengjeldesespropagandaen med ro; den vitner mest om at hjemmefronten trenger oppmuntring, og at det er vanskelig å finne tilstrekkelig muntre faktata.

Likevel kan en sikkert ikke stille store håp til noe "sammenbrudd" på hjemmefronten. For det første utbygger SS og Gestapo stadig sine posisjoner. For det andre har hjemmefronten en sammensetning som ser ut omtrent slik: 30 millioner kvinner, 20 millioner barn og ganske unge, 15 millioner eldre menn -- og bare omkring 1 million menn i vernepliktig alder, og de fins mest i politiet og i parti-organisasjonene. En slik "hjemmefront" er neppe særlig kampkraftig i opprør! Hvis det da skal komme noe annet sammenbrudd enn det rent militære nederlaget, må det derfor bli soldatenes krigsmoral som svikter.

Den eneste delen av den tyske propaganda som ennå har et visst reelt innhold, er skrekpropagandaen: Hvis vi ikke seirer kommer engelskmennene, amerikanerne og bolsjevikene og dreper, kasterer og deporterer tyskere i millionvis. Formodentlig er dette også den eneste propaganda som gjør virking -- folk flest tror lite på forsikringene om gjengjeldelse eller om at alle tilbaketog er frivillige. De allierte har åpenbart tillatt for mye sadistisk henvippropaganda å slippe fram; det er det sikreste middel til å få tyskerne til å forsøre seg til siste granat. I det siste ser det ut til at den allierte propaganden har forandret seg litt; en prøver nå å forsikre om at de tyske massene ikke har noe å frykte av en alliert seier. Net-

topp Moskva-vedtaket om å straffe alle krigsforbrytere kan komme til å tjene denne hensikten: Straffen blir avgrenset til en bestemt del av det tyske folk, mens de andre får mindre grunn til angst; men da må ikke begrepet "krigsforbryter" gjøres alt for omfattende, slik at når sagt enhver soldat får grunn til å føle seg truet. En klarere redegjørelse for hvordan de allierte tenker seg å gi tyskerne en levelig stilling i det nye Europa, ville være det kraftigste middel til å få de tyske soldatene og det tyske folk til å gjøre slutt på krigen. Men svakheten i alliansen mellom vestmaktene og Sovjetsamveldet kommer nok fram her. Hvordan skulle kapitalismens hovedmakter og Sovjetsamveldet kunne finne en brukbar løsning av dette problemet uten å komme i den voldsomste konflikten med hverandre?

BETYDNINGEN AV TEHERAN-KONFERANSEN er det svært få som kan ha noen fornuftig mening om, andre enn de som deltok i møtene. Kommunikeet forteller ikke mye. Det viktigste er kanskje selve den ting at møtet overhode ble holdt: Sammen med utenriksministermøtet i Moskva vitner det om at samholdet mellom de allierte er blitt så sterkt at Tyskland må gi opp alt håp om å kunne manövrere seg til en separatfred enten i øst eller vest. I samme retningen viser det at en statsmannskonferanse for en gangs skyld nå er slått stort opp i den russiske pressen og er blitt drøftet på tusenvis av møter over hele Samveldet.

Ellers har Teheran virket til å gjøre alle spekulasjoner over hvor og når den annen front skal komme, mer aktuell igjen. Kommunikeet erklærte jo bl. a. at det var "oppnådd full enighet om omfanget av og tidspunktet for de operasjoner som skal foretas fra øst, vest og sør." Når de allierte dessuten har utnevnt øverstkommanderende for invasjonen -- og har satt sine beste folk, Eisenhower og Montgomery, til det -- må det være sikkert at invasjonen kommer senest i løpet av våren. Ellers ville det være en nervecrig som var farligst for de allierte sjøl. Det er videre klart at den annen front ikke kan bli satt inn i en utkant av Europa -- på Balkan eller i Norge f. eks. Her kan det i høyeste bli tale om underordnede angrep. Støtet må bli rettet mot hjertet av Europa. Tvers over Kanalen ville invasionsstyrkene støte på de sterkeste delene av "Festningen Europa"; men der kunne også de sterkeste angrepsstyrkene settes inn, med full jagerdekning. I Sør-Frankrike er festningsverkene svakere, men jagerbeskyttelsen ville også være det, så lenge Korsika ikke har tilstrekkelig med flyplasser; forsyningslinjene ville dessuten bli så lange at de ville stille svært store krav til tonnasjen. Kanskje er det likevel mest sannsynlig at begge vciene blir valgt, slik at de større styrkene som er samlet i Nord-Afrika blir utnyttet. Faktiske holdepunkter for disse spekulasjonene har en imidlertid ikke; en må regne med at det meste som blir sagt fra offisielle hold om disse spørsmålene mer har til hensikt å villeda enn å veilede.

Når det gjeller muligheten for en invasjon, har det mye å si at tilstrekkelige troppemasser og tilstrekkelig materiell kan komme over fra Amerika. Her er det vesentlig å legge merke til at transportene nå går sikrere og raskere enn noensinne. Masseproduksjon av skip i Amerika har gjort tonnasjetilgangene rikeligere.. Og kampen mot ubåtene har vært så virkningsfull at de nå ikke betyr noen særlig alvorlig fare; helt utelukket er det likevel ikke at de kan komme igjen i større utstrekning og

bli satt inn i forbinnelse med en invasjon. Basene på Azorene har imidlertid gjort det mulig å patruljere hele Atlanterhavet med fly så effektivt at ubåtene har små sjanser til å greie seg.

GÖBBELS skrev nylig i en artikkel: "Det folk vil seire som overhode ikke har kapitulasjonen med i sin bagasje." Det kan henne han har rett. Men hvilket folk er det som ustanselig forsikrer at det ikke vil kapitulere? Og hvem er det som aldri har behøvd å diskutere det spørsmål?

//////////

Tsjekkoslovakia etter 25 år.

Den 14. mai i år fant det i Cardiff sted en bemerkelsesverdig filmpremiere. Byens lord mayor hilste filmstjernene som takket i sine enkle drakter -- det var walisiske gruvearbeidere som hadde samlet sammen penger for å reise et minnesmerke til ære for den tsjekkiske gruvearbeiderlandsbyen Lidice. Filmen "The Silent Village" skildrer den tsjekkiske landsbyens skjebne som om den skulle ha rammet de walisiske kameratenes eget hjemsted Cwmgledd. Lidice var et år tidligere -- i juni 1942 -- utslettet av nazistene, husene jevnet med jorden, mennene skutt, kvinner og barn ført til konsentrasjonsleir -- alt for å hevne det vellykte attentat på Heydrich, for å sette skrekk i det tsjekkiske folket og stanse den tsjekkiske motstandsbevegelsen. Men det ekko som denne voldsdåd utløste i hele verden, ble tvert imot en mektig spore for den tsjekkoslovakiske enhetsfronten.

Sabotasje forekommer uavbrutt i "pretektoratet". Dag etter dag avspores tog med tyske soldater og krigsmateriell, "ulykker" noen nazifunksjonærer, forsvinner medlemmer av okupasjonsmakten, gjøres maskiner i rustningsfabrikkene ubrukbar, blir tog med matvarer til Tyskland som oppslukt av jorden. Mot dette arbeider nazistenes eksekusjonspeletoner uten opphør og uten framgang. Tsjekkerne, slovakerne og karpatoukrainerne fulger de tsjekkoslovakiske parolene fra London og Moskva om på alle mulige vis å påskynde seiren. Samholdet og enheten er fullstendig blant tsjekkerne.

Denne enheten stimuleres av vissheten om at det ikke fins noen motsetninger mellom tsjekkerne i London og de i Moskva. Blant de flyvere som dag og natt bomber Tyskland, fins det tsjekkere, slovaker, rutenes, husitter, katolikker og jøder, og alle har ordet Czechoslovakia på venstre skulder. Soldater som kjemper sammen med den røde armee med tsjekkisk, slovakisk, tysk, ungarsk og polsk morsmål, er som sønner av det felles fedreland sluttet sammen i tsjekkoslovakiske enheter under kommando av en tsjekkisk oberst som bærer navnet Svoboda - Frihet. I den tsjekkoslovakiske regjeringen er alle partier representert og alle nasjonalitetsgrupper. Denne enheten blant tsjekkoslovakene i utlandet er en følge av den indre frontens enhet, ikke omvendt.

Blant slovakerne er det overveldende flertalt av befolkningen i aktiv kamp mot nazistene og mot Tiso og Tuka, "befrierne". Den siste tidens massearrestasjoner av "jødiske og kommunistiske elementer som gjennom sabotasjehandlinger forsøker å legge hindringer i veien for den slovakiske frihetskampanjen" viser tydelig nok "innenriksminister" Machs voksende uro som ikke blir mindre av rapportene om massedesertering av slovakiske soldater på østfronten.

Situasjonen i Podkarpatska Russ, -- Karpato-Ukraina -- er minst kjent. Mere enn 10.000 mennesker har under den ungarske okkupasjonen flyktet til Sovjetsamveldet og en del grenselandsbyer er helt avfolket. Tunnelen i Uzjok-passet, som spiller en overordentlig viktig rolle for troppetransporter, er allerede blitt sprengt tre ganger, den krigsviktige kjemiske fabrikken i Perecin er gjennom sabotasje brent ned til grunnen. Den ungarske terroren vokser, rekvisisjonene tiltar, forsökene på å utrydde det rutenske språket griper om seg. I oktober 1942 forsøkte de ungarske myndighetene å gjennomføre en mobilisering i Uzjhorod-distriktet, men de innkalte sluttet seg til de på det tidspunkt små partisangruppene i Karpatenes skoger. Resultatet ble massearrestasjoner av lærere, studenter, prester og arbeidere over hele landet for "forberedelse til kup mot den ungarske regjeringen". Senere har jo den ungarske regjeringen forstått at den har satt på feil hest, og samtidig med at Horthys agenter i utlandet ivrig forkynner at det ungarske føydaldiktaturet "egentlig" alltid har vært demokratisk, er man intenst opptatt med å bygge veldig festningsanlegg i Karpaterne mot det forestående anfallet av de "bolsjevikiske horde". De ungarske avisene meldte i sommer at mange innbyggere i Karpato-Ukraina var blitt dømt til 8-15 års straffarbeide for "utlevering av befestningsplaner til fiendtlig spioner". Befolkningen i grensedistrikten betraktes som "mistenkelige individer", og man har ikke vanskelig for å forstå at ungarerne ønsker å evakuere hele grensebefolkningen.

I sudetområdet innser nå alle at Henleins tidligere demagogiske krav om autonomi er endelig begravet nettopp gjennom de tyske nazistenes framferd. Av de kretser som dette område er inndelt i, beherskes det ene av SS Oberführer Carl Ferdinand Edler von der Planitz fra Dresden, det andre av rikstyskeren Regierungsrat Mueller, det tredje av preusseren Oberregierungsrat Thiel og herre over det hele er herr dr. Donnewert fra Mainz. Tyskerne i Tsjekkoslovakia har for lenge siden forstått hvilken skjebne mange av dem har hjulpet til med å tilrettelegge: kulturell, økonomisk og politisk treldom innenfor det tyske riket. Tallet på deres falne ved frontene er relativt høyest, i landsbyen Rosendorf falt 93 av 107 innkalte. Allierte krigsfanger som var internert i sudetområdet og som nå er utvekslet, har skildret hvordan de på alle måter ble hjulpet av befolkningen tross bevisstheten om den veldige risikoen. Også her forekommer mindre sabotasjehandlinger i industridistrikten, og forestillingen om at en sammenslutning av alle antinazistiske krefter er nødvendig, vokser seg stadig sterkere her som blandt de tysktalende tsjekkoslovakere i utlandet. Ryktet om at det er tsjekkernes hensikt etter krigen å forflytte alle tyske tsjekkoslovakere til Tyskland -- så urimelig det enn er -- er blitt spredt av denne enhetsfrontstankens fiender og naturligvis av nazistene. Den tsjekkoslovakiske

ke ministeren Ripka har gjennom en nylig offentliggjort erklæring avlivet alle slike rykter. Han har forsikret at alle som medvirker til Hitlers nederlag, skal betraktes som lojale medborgere uten hensyn til nasjonalitet -- i full overensstemmelse med den tsjekkoslovakiske politikkens tradisjoner.

Denne politiske kontinuiteten gjeller på alle områder. I disse dager har kommunikeet fra Moskva-konferansen brakt en godkjennelse av den tsjekkoslovakiske politikken: gjenopprettelsen av et uavhengig og demokratisk Østerrike har alltid vært i Tsjekkoslovakias interesse. Når det ellers gjeller det framtidige Europas ansikt, har Benes og Jan Masaryk slått fast at Tsjekkoslovakia aldri kan inngå i en federasjon som 1.) kan tenkes å komme i motsetningsforhold til Sovjetsamveldet, 2.) ikke opprettholder allianser med Stor-Britannia, Sovjetsamveldet, Frankrike og De forente Stater, 3.) ikke er grunnlagt på anerkjennelsen av alle medlemmers uavhengighet og likestilling, 4.) ikke er bygget på folkenes frie selvbestemmelsesrett, og 5.) ikke består av medlemmer med demokratisk styreform. Om de mellomeuropeiske statene ønsker et intimere innbyrdes samarbeid, må de fram for alt søke å få i stann et vennskapelig samarbeid med Sovjetsamveldet. Tsjekkoslovakenes politikk overfor Sovjetsamveldet er bygget på et tradisjonelt vennskap mellom folkene, på erfaringen fra Tsjekkoslovakias bitreste tid om hva en venns oppfyllelse av sine forpliktelser betyr, på hele det tsjekkoslovakiske folkets dypeste beundring for Sovjetsamveldets og den røde armeens innsats, på folkets krav om intimt samarbeid og vennskap med de sovjetrussiske folk og på Sovjetsamveldets ofte gjentatte ønsker om et fortsatt vennskapelig samarbeid med et selvstendig Tsjekkoslovakia. Dette er kjernen i den tsjekkoslovakiske utenrikspolitikken. Den støttes av en absolutt enhetlig folkeopinion. Tsjekkoslovakia har dessuten gang på gang framholt sin villighet til vennskapelig og intimt samarbeid med alle demokratiske nabostater og deltakelse i enhver europeisk sammenslutning som er bygget på kravet om kollektiv sikkerhet og de ovenfor omtalte prinsipper.

Tsjekkoslovakias indre framtidsprogram er enkelt: alle skapende medborgeres sosiale, kulturelle og økonomiske rettigheter skal gjeninnføres og utbygges. Alle som direkte eller indirekte har medvirket til voldsdåd mot tsjekkoslovakiske borgere skal dømmes av landets domstoler -- et programpunkt hvis berettigelse Moskva-konferansen har fastslått.

Med dette programmet forbereder tsjekkoslovakene 25 år etter befrielsen fra Habsburg oppbyggingen av den andre republikken. Hvordan den skal komme til å se ut, skal folket hjemme alene bestemme -- folket fra Praha, Brno, Bratislava, Uzjhorod, alle i tanken på folket fra Lidice.

/////////

U N R R A .

På alliert hold begynte man allerede for en god stund siden å forberede den fred som en gang skal komme. Av disse forberedelser er bl. a. UNRRA framgått, som nå er en internasjonal hjelpeorganisasjon, som i første rekke vil sørge for de øyeblikkelige behov, som vil være til stede i de fleste krigsherjede land etter krigen.

Nå da etterkrigsproblemene blir sterkt diskutert også hos oss, kan det ha en viss interesse å få vite litt mer om UNRRA-organisasjonen. I dette øyemed gjengir vi utenriksminister Trygve Lies kringkastingstale til Norge den 9. november i anledning av UNRRA-avtalens undertegnelse samme dag i Washington.

Krigen i Europa nærmer seg sin avslutning, men vi vet ikke når det tyske sammenbruddet kommer. Alle allierte regjeringer arbeider under høytrykk for å forberede seg på å møte de problemer som vil reise seg når de okkuperte land blir befridd.

En av de viktigste oppgaver blir å sørge for de nødvendige tilførsler til de okkuperte områder som fienden har utbyttet og utplyndret. Det gjeller å unngå de feil som ble begått etter våpenstillstanden i 1918. Den gang hadde seierherrene ikke på forhånd skapt noen organisasjon som kunne løse forsyningsproblemene etter en felles plan. Følgen ble at det oppsto en forvirring som førte til innbyrdes strid mellom de allierte.

Denne gang har ødeleggelsene og utplyndringen vært meget verre enn under forrige krig, og det kan være fare for at det oppstår hungersnød, epidemier og kaos.

Under de første krigsårene gikk man ut fra at en etter krigen ville kunne disponere over svære lagre av matvarer og råstoffe i de oversjøiske land, og man regnet med at den viktigste vanskelighet ville være mangelen på transportmidler, først og fremst på skip. Men i de siste år er en stadig større del av arbeidskraften og produksjonsapparatet blitt stillet direkte i krigsproduksjonens tjeneste. Vi må derfor regne med at det etter krigen vil være mangel på mange viktige varer. Når det gjeller skip, er stillingen kanskje noe lettere enn vi opprinnelig hadde regnet med. Det er imidlertid sannsynlig at tilførlene til mange av de befriide land må foregå samtidig med at militære operasjoner fortsetter annensteds. Det vil derfor bli nødvendig å fordele både varene og transportmidlene etter en felles plan. Det oppstår mange og vanskelige prioritetsoppsmål. De okkuperte land og Sovjetsamveldet må komme først, og den alminnelige regel må være at det sendes tilførsler til de tidlige okkuperte områder etter som de blir befriid. Disse land har lidt mest, og de allierte vil ikke glemme deres aktive og passive motstand mot fienden under okkupasjonstiden.

De nøytrale land har lidt forholdsvis lite under krigen, og deres produksjonsapparat vil stort sett være uskadt, men det kan likevel bli nødvendig å skaffe også nøytrale land tilførsler, fram for alt råstoffe. Man vil derfor ha rett til å vente at de både yter positive bidrag til gjenoppbygningen av de okkuperte områder, og at de underkaster seg tilsvarende restriksjoner som de krigførende land. Vi nordmenn har med glede lagt merke til at dette også synes å være den svenske regjerings standpunkt og den svenske plan om hjelp og kreditt studeres med interesse.

Alt dette forutsetter at De Forente Nasjoner handler i fellesskap og etter en samlet plan. Det er klart at det ville oppstå umulige forhold hvis hver enkelt alliert regjering gikk i gang med å kjøpe opp varer uten hensyn til de andre. Det ville bl. a. føre til prisstigning og spekulasjon, og det ville skape bitre motsetninger mellom de forskjellige allierte.

Man var tidlig under krigen klar over at det var nødvendig å opprette et felles interalliert organ som kunne løse disse oppgaver. På et møte av representanter for de forskjellige allierte regjeringer som ble holdt i St. James Palace i London 14

september 1941 ble det besluttet å opprette et kontor og å nedsætte en interalliert komité som skulle ha til oppgave å skaffe til veie en oversikt over de behov som ville være til stede i de okkuperte land etter at de er blitt befriid. Denne komitéen kalles etter formannen gjerne for Leith-Ross-komiteen. Komiteen har utført et betydningsfullt arbeid, og den innsamlet, bearbeidet og samordnet behovsoppgavene fra de forskjellige land. Den norske regjering har vært representert både i selve komiteen og i dens tallrike underkomiteer. Komiteens oppgave var imidlertid begrenset til å skaffe klarhet over behovene. Den behandlet ikke spørsmålet om hvorledes varene skulle skaffes, og ingen av "forsyninglandene", bortsett fra det britiske samveldet, var opprinnelig medlemmer av komiteen. Först senere ble De Forente Stater medlem. Sovjetsamveldet deltok ikke i komiteens arbeid, og China var bare representert ved en observatør.

I juni i år kom hele spørsmålet i en ny stilling. Etter samråd med Storbritannia, Sovjetsamveldet og China framsatte president Roosevelt et forslag om opprettelse av en ny internasjonal hjelpeorganisasjon. Forslaget ble sendt til alle de regjeringer som hadde underskrevet De Forente Nasjoners erklæring i Washington 1. januar 1942. Det er imidlertid forutsetningen at også andre nasjoner senere skal kunne opptas som medlemmer. Organisasjonens navn skulle være "De Forente Nasjoners Organisasjon for Hjelpevirksomhet og Gjenopprettelse av normale forhold" (United Nations Relief and Rehabilitation Administration) og den kalles gjerne forkortet UNRRA. Organisasjonen skal skaffe til veie og fordele de nødvendige varer, også samordnet hjelpearbeidet som utføres av de enkelte regjeringer og av de forskjellige hjelpeorganisasjonene. Dens oppgave skal ikke bare være å avhjelpe den øyeblikkelige nød, men også skaffe til veie råstoffe og produksjonsmidler som er nødvendig for å gjenreise næringslivet i de befriide områder.

UNRRA skal ledes av et råd hvor alle medlemsstater er representert med ett medlem. Dette råd skal fastsette retningslinjene for organisasjonens arbeid. Rådet skal ha adgang til å oppnevne regionale og tekniske underkomiteer, og det skal straks oppnevnes en komité av de viktigste forsyningland, en regional komité for det fjerne Østen og en for Europa. Den siste skal erstattes Leith-Ross-komiteen. Rådet skal imidlertid normalt bare møte to ganger om året, og i mellomtiden ligger ledelsen hos en sentralkomite som består av representanter for De Forente Stater, Storbritannia, Sovjetsamveldet og China. Rådet velger etter innstilling av sentralkomiteen en generaldirektør, som vil få den utøvende myndighet. Enhver medlemsstat skal kunne tilkalles til sentralkomiteens møter når denne behandler spørsmål av særlig interesse for vedkommende land. Det blir videre slått fast at de nasjonale regjeringer har bestemmelsesretten når det gjeller de forholdsregler som skal treffes i deres eget land.

I sitt svar i anledning spørsmålet om opprettelsen av UNRRA reserverte den norske regjering seg mot at UNRRA's organisasjonsform skulle betraktes som mønster for en framtidig politisk organisasjon. Den framsatte en del mindre endringsforslag som var beregnet på å styrke rådets stilling som politisk bestemmende innsats. Vi har med glede konstatert at det er tatt hensyn til de fleste av disse forslag i det endelige ut-

kast til statutter. Regjeringen har derfor, likesom de andre allierte regjeringer, besluttet å godta forslaget, og 9. nov. ble overenskomsten om opprettelsen av UNRRA undertegnet i Washington. Norges representanter på det konstituerende rådsmøte blir statsråd Anders Frihagen og ambassadør Wilhelm Morgenstjerne. Dessuten er det oppnevnt i alt 9 tekniske rådgivere for våre representanter.

Den norske regjering mener at det er grunn til å hilse opprettelsen av UNRRA med den største glede. Det dreier seg om en organisasjon som vil få ansvaret for millioner av menneskers liv og velferd. Dagen i dag er derfor en milepæl i det internasjonale samarbeidet. Avtalen i Washington betyr at De Forente Nasjoner vil betrakte gjenoppbyggingen av de okkuperte områder som en felles, forpliktende oppgave, og det betyr at det er skapt et maskineri som er i stann til å løse denne oppgaven på en effektiv måte.

UNRRA vil beskjefte seg med de økonomiske problemer som knytter seg til frigjørelsen av de okkuperte land og til overgangstiden etter krigen. Vi må også se lenger fram. De Forente Nasjoner vil ikke bare söke å sikre freden i framtiden, de har også forpliktet seg til å samarbeide om å bedre menneskenes materielle kår, og å beseire fattigdommen. Det kan aldri bli politisk stabilitet i verden hvis det ikke lykkes å frigjøre seg fra det ulyksalige kretsløp som fører fra blind konkurransse og overproduksjon til ødeleggende kriser med prisfall og massearbeidsløshet.

Det var naturlig at De Forente Stater som økonomisk sett vil være den sterkeste stat i verden etter krigen, her tok initiativet. President Roosevelt er klar over at det etter krigen må organiseres et internasjonalt økonomisk samarbeid hvis det skal være mulig å gjennomføre hans program om "frihet fra nød". Men dette er et problem som reiser mange vanskeligheter fordi man her får å gjøre med sterke økonomiske interessegrupper. Det ville derfor være hensiktsmessig på det næværende tidspunkt å framlegge detaljerte og verdensomspennende planer eller ferdige skjemær. På amerikansk hold har man foretrukket å gripe saken an på en annen måte, og det har allerede vært holdt og vil bli sammenkalt en rekke interallierte ekspertrådskonferanser som vil behandle bestemte, konkrete emner.

Den første av disse konferansene ble holdt i Hot Springs i juni i år og behandlet landbruks- og ernæringspørsmål. Alle De Forente Nasjoner var representert på konferansen, og den vedtok en rekke enstemmige resolusjoner. Konferansen gikk ut fra den kjensgjerning, at storparten av menneskeheden har en utilstrekkelig ernæring, og den hevdet at landbruksprodusentenes vanskeligheter ikke kan løses ved restriksjoner, men bare ved en planmessig utvidelse av produksjonen. Det skal oppnevnes en permanent internasjonal kommisjon som skal arbeide videre med disse spørsmål, og Norge vil bli representert i kommisjonen. Det har videre vært holdt interallierte ekspertrådskonferanser om penge- og valutaspørsmål, og det er håp om at man også her vil nå fram til positive resultater. Men alt dette er bare en begynnelse. Vi håper at det internasjonale økonomiske samarbeid kan bli fortsatt og utvidet.

Velstånd og fred hører sammen, og det økonomiske samarbeid

må følges av en internasjonal politisk organisasjon. Også her vil det være naturlig å bygge videre på et samarbeid som alle rede er skapt mellom De Forente Nasjoner. Moskvakonferansen er derfor en av de gledeligste diplomatiske begivenheter under krigen. Jeg vil understreke den del av de fire makters erklæring hvor det heter at det så snart som mulig må etableres "en alminnelig internasjonal organisasjon som er grunnlagt på prinsippet om likhet mellom suverene, fredselende stater, små og store, og som vil ha til oppgave å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet." Beslutningene på Moskva-konferansen betyr ikke bare at Tyskland må oppgi et hvert håp om å unngå overgivelser uten vilkår. De betyr også at det nå er lagt et grunnlag for en internasjonal politisk organisasjon som kan bli et trygt vern om rett og fred og om menneskerettighetenes prinsipper.

De Forente Nasjoner vil ha mange viktige politiske fellesoppgaver å løse også etter at Tyskland er beseiret. Vi må således huske på at verdenskrigen ikke vil være slutt med Tysklands nederlag. Også Japan må knekkes. Om Norges stilling til dette spørsmål vil det bli høye til å ta avgjørelse på hjemlig grunn og av folket selv. Jeg er overbevist om at det norske folk nå er klar over at freden er udelelig. Ingen fri nasjon vil kunne føle seg sikker så lenge det finnes en militaristisk røverstat i Østen som truer den fredelige verdenshandel og havenes frihet. Jeg nærer derfor ikke noen tvil om at Norge aktivt vil være med i de frie nasjoners kamp inntil den siste fiende er beseiret og verdensfreden er sikret.

